
Vergaderjaar 2026-2027

28 286	Dierenwelzijn
35 334	Problematiek rondom stikstof en PFAS
AI ¹	VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG Vastgesteld 20 oktober 2026

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit² heeft schriftelijk overleg gevoerd met de staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur over **de stand van zaken ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij en relatie tot Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof**. Bijgaand brengt de commissie hiervan verslag uit. Dit verslag bestaat uit:

- ☐ De uitgaande brief van 16 september 2026.
- ☐ De antwoordbrief van 16 oktober 2026.

De griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Wolf

¹ De letters AI hebben alleen betrekking op 28 286.

² Samenstelling:

Van Aelst-Den Uijl (SP), Baumgarten (JA21), Beukering (Fractie-Beukering), Fiers (PRO), Van Gasteren (Fractie-Van Gasteren), Van der Goot (OPNL), Van Gurp (PRO) (ondervoorzitter), Holterhues (ChristenUnie), Janssen-van Helvoort (PRO), Jaspers (BBB), Kanis (D66), Kemperman (FVD), Van Kesteren (PVV), Kluit (PRO), Van Knapen (BBB), Van der Linden (VVD), Van Meenen (D66), Nicolai (PvdD), Oplaat (BBB) (voorzitter), Perin-Gopie (Vlt), Rietkerk (CDA), Van Rooijen (50PLUS), Straus (VVD), Steenkamp (CDA), Thijssen (PRO), Visseren-Hamakers (Fractie-Visseren-Hamakers), De Vries (SGP), Walenkamp (Fractie-Walenkamp)

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT

Aan de staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Den Haag, 16 september 2026

De leden van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief van 26 juni 2026 over de stand van zaken ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij en relatie tot Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof.³

De leden van de fractie van de **BBB** en het fractielid van de **Fractie-Visseren-Hamakers**, mede namens de fractieleden van **PRO** en **SP** hebben naar aanleiding hiervan een aantal vragen en opmerkingen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

De fractieleden van de BBB onderschrijven het belang van verdere verbetering van het dierenwelzijn. Tegelijkertijd is het van groot belang dat nieuwe regelgeving integraal wordt beoordeeld op de gevolgen voor stikstof-, ammoniak- en broeikasgasemissies. U geeft zelf aan dat maatregelen ten behoeve van een dierwaardige veehouderij samenhangen met emissies en dat deze samenhang nadrukkelijk moet worden meegewogen.⁴ Deze leden vragen zich af of voldoende is onderzocht of maatregelen zoals extensivering, meer leefruimte per dier en aangepaste huisvestingssystemen in de praktijk mogelijk juist tot hogere emissies kunnen leiden. Tegen deze achtergrond leggen zij u de volgende vragen voor.

Kunt u bevestigen dat maatregelen gericht op een dierwaardige veehouderij, zoals extensivering en meer leefruimte per dier, in bepaalde gevallen kunnen resulteren in hogere ammoniak- en broeikasgasemissies? Deze leden ontvangen hierop graag een toelichting.

Op welke wetenschappelijke onderzoeken baseert u de aanname dat de voorgestelde dierwaardigheidsmaatregelen niet zullen leiden tot een toename van de totale emissies?

Bent u het met de leden van de BBB-fractie eens dat een groter staloppervlak en meer beweging van dieren kunnen leiden tot een groter mestoppervlak en daarmee tot hogere ammoniakemissies?

Hoe voorkomt u dat veehouders worden geconfronteerd met tegenstrijdige regelgeving, waarbij dierwaardigheidsmaatregelen leiden tot hogere emissies en vervolgens aanvullende emissiereducerende investeringen noodzakelijk worden?

U vermeldt dat de gevolgen voor emissies zijn gebaseerd op expert-schattingen.⁵ Waarom is er niet gekozen voor praktijkmetingen of modelberekeningen voordat de AMvB wordt ingevoerd?

Welke sectoren of diercategorieën laten volgens de milieu- en bedrijfseffectentoets een stijging van emissies zien als gevolg van de voorgestelde maatregelen?

³ *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG.*

⁴ *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 1-5.*

⁵ *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 5.*

Bent u bereid de volledige milieu- en bedrijfseffectentoets, inclusief alle onderliggende emissieberekeningen, openbaar te maken voordat de Eerste Kamer over de AMvB oordeelt?

Hoe verhoudt een eventuele emissietoename door extensivering zich tot de nationale stikstof- en klimaatdoelen?

Heeft u onderzocht of een extensieve bedrijfsvoering weliswaar kan leiden tot lagere emissies per hectare, maar tegelijkertijd tot hogere emissies per kilogram geproduceerd voedsel? Zo ja, wat zijn de uitkomsten?

Bent u bereid de invoering van maatregelen op te schorten indien uit praktijkmetingen blijkt dat extensivering leidt tot hogere emissies dan nu wordt aangenomen?

Kunt u toelichten hoe deze beoogde maatregelen zich verhouden tot Europese wet- en regelgeving?

Hoe borgt u dat deze beoogde maatregelen financieel haalbaar zijn?

Vragen en opmerkingen van het lid van de Fractie-Visseren-Hamakers, mede namens de fractieleden van PRO en de SP

De fractieleden van de Fractie-Visseren-Hamakers, PRO en SP onderschrijven de noodzaak van een integrale aanpak op het gebied van dierwaardigheid, stikstof, water, klimaat, en gewasbeschermingsmiddelen, zoals door u wordt voorgesteld. Hoe precies deze integraliteit wordt vormgegeven doet ertoe, aldus deze leden.

Zijn al deze beleidsdoelen voor u even belangrijk? Met andere woorden, zullen sommige beleidsdoelen niet worden afgezwakt om andere doelen te behalen?

Hoe coördineert u het beleid op al deze doelen?

Welke maatregelen ondersteunen al deze doelen? Deze leden ontvangen graag een overzicht van maatregelen.

Welke rol ziet u voor de biologische, biologisch-dynamische, agro-ecologische en biocyclische veganlandbouw, en andere inherent meer duurzame en dierwaardige landbouw initiatieven in deze integrale opgave?

Hoe gaat u de verschillende inherent meer duurzame en dierwaardige landbouw ondersteunen en stimuleren?

Deze leden achten het taalgebruik in deze brief is niet dierwaardig. De term 'vleesvee', bijvoorbeeld, is problematisch, aangezien de term 'verstoppt' om welke soorten dieren het gaat. Bovendien wordt het dier alleen vanuit haar functie voor de mens bekeken, namelijk "productie". Een dier is geen vleesvee, maar wordt als zodanig bestempeld. Bent u bereid uw taalgebruik dierwaardiger te maken?

Uw brief is niet volledig helder over de beoogde reikwijdte van de AMvB dierwaardigheid. Kunt u aangeven welke stappen in welke ketens zullen worden geïntegreerd? Deze leden ontvangen graag een overzicht per diersoort en soort 'productie'. Geldt de AMvB bijvoorbeeld voor alle stappen in de eiersector (onder andere de opfok- en legbedrijven, de broederijen, eendagskuikens en leghennenbedrijven)? Zo ja, gelden in elke stap in de keten dezelfde normen voor dierwaardigheid? Zo nee, waarom niet?

Kunt u omschrijven hoe een dierwaardige varkens-, kippen-, geiten- en koeienstal eruit ziet? Hoeveel dieren op hoeveel ruimte? Hoe lang kunnen de dieren per dag naar buiten? Wat wordt niet meer gedaan (bijvoorbeeld dieren in kooien), et cetera. Deze leden ontvangen graag een omschrijving van wat per definitie wel en wat per definitie niet binnen een dierwaardige veehouderij past.

Heeft u een voorbeeld voor iedere sector van een bedrijf (of meerdere bedrijven) dat al dierwaardig is?

De wetenschappelijke toets constateert dat de veehouderij met de AMvB zoals getoetst niet volledig dierwaardig zal zijn in 2040.⁶ Kunt u in een overzicht puntsgewijs ingaan op de aspecten waarop de wetenschapstoets concludeert dat de veehouderij niet volledig dierwaardig zal zijn? Graag in het overzicht opnemen of, en zo ja, hoe, de opmerkingen uit de toets worden meegenomen in de AMvB en waarom wel of niet.

Voor een dierwaardige veehouderij is het nodig dat het systeem wordt aangepast aan het welzijn van het dier. Bent u het daarmee eens? Zo nee, waarom niet?

Interpreteren deze leden uw brief goed, dat als het aan u ligt, de veehouderij alleen dierwaardig wordt als het financieel haalbaar is?

Hoe kan aan de eis 'erkenning van de intrinsieke waarde van het dier' worden voldaan als de uitwerking van een dierwaardige veehouderij in de context wordt geplaatst van financiële haalbaarheid?⁷ De intrinsieke waarde kan niet een klein beetje worden erkend. Hoe ziet u dit? Wordt in de voorgestelde dierwaardige veehouderij de intrinsieke waarde erkend of niet? En wat betekent dit in de praktijk?

Bent u op de hoogte van de uitspraak die de minister-president heeft gedaan in het debat met de Eerste Kamer naar aanleiding van de regeringsverklaring op 7 april jl., dat 2040 een harde doelstelling is voor een 100% dierwaardige veehouderij?⁸ Hoe verhoudt deze uitspraak van de minister-president zich tot uw uitspraken in de brief dat veehouderij alleen dierwaardig wordt als die voor de veehouder (financieel) haalbaar is?

Wat is het doel van deze regering? Dat de veehouderij in 2040 volledig dierwaardig is, of niet?

Wat zijn uw plannen om ingrepen zo snel mogelijk uit te faseren? Welke termijnen hanteert u hiervoor?

Wanneer zal het verbod op het routinematig couperen van varkensstaartjes worden gehandhaafd?

U geeft het volgende aan: "Tussen de verschillende randvoorwaarden is een afweging gemaakt. Dit heeft bij bepaalde maatregelen tot gevolg gehad dat de norm minder ambitieus is dan voor het dier wenselijk zou zijn enkel op basis van wetenschap, dat een gedragsbehoefte (nog) niet opgenomen, dat de inwerkingtredingsdatum op een later moment in de tijd is gezet of dat deze nog niet is opgenomen."⁹ Hoe wordt deze afweging precies gemaakt?

⁶ *Kamerstukken I* 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 4.

⁷ *Kamerstukken I* 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 3.

⁸ *Handelingen I* 2025/26, nr. 24, item 8, p. 54.

⁹ *Kamerstukken I* 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 4.

Bent u het met deze leden eens dat de vraag of een dierwaardige veehouderij voor boeren financieel haalbaar is, voor een groot gedeelte afhankelijk is van overheden, aangezien de landbouw een van de meest gesubsidieerde sectoren is?

Zo nee, welke factoren acht u van belang voor de financiële haalbaarheid van een dierwaardige veehouderij voor boeren, en hoe gaat u die factoren aanpakken?

Zo ja, welke initiatieven en welk beleid heeft u in voorbereiding om een dierwaardige veehouderij, die gebaseerd is op de laatste wetenschappelijke inzichten over het welzijn van dieren, mogelijk te maken?

Hoe gaat u de gelden uit het nieuwe MFK inzetten voor dierwaardige veehouderij en haar andere ambities voor een duurzame landbouw en een gezonde natuur?

Wat is uw lange termijnvisie voor de Nederlandse landbouw, inclusief de veehouderij?

U lijkt te kiezen voor het in stand houden van een grootschalige, op export gerichte intensieve veehouderij. Klopt deze aanname? Is dit uw visie voor de Nederlandse veehouderij?

Zo ja, hoe denkt u dat het in stand houden van een grootschalige op export gerichte intensieve veehouderij past binnen alle doelen in het landelijke gebied (stikstof, water, bodem, klimaat, natuur, dierwaardigheid)?

Wordt bij besteding van de 20 miljard euro voor stikstof eisen gesteld ten aanzien van dierwaardigheid? U heeft het over een integrale aanpak maar betekent dit dat dierwaardigheid als harde randvoorwaarde wordt gehanteerd?¹⁰

U geeft aan dat de integraliteit van stikstof- en dierwaardigheidsmaatregelen ervoor zorgt dat het risico op lock-in effecten wordt verkleind.¹¹ In wat voor lock-ins ziet u een potentieel gevaar?

Wat betekenen het doel en de normen voor dierwaardigheid volgens u voor het aantal dieren dat wordt gehouden in Nederland?

U zegt kennis te hebben genomen van het rapport Dierwaardigheid NU.¹² Wat is uw reactie op dit rapport?

In rapport Dierwaardigheid NU wordt onder andere aangeraden om de nodige randvoorwaarden in te richten voor minimaal 10 procent dierwaardige consumptie in Nederland in 2030.¹³ Hoe kijkt u naar deze aanbeveling? Welke stappen worden hierop ondernomen?

90% van reacties op internetconsultaties kwam van burgers, al dan niet aan de hand van voorbeeldreacties.¹⁴ Hoe beoordeelt u dit? Herkent u daarin breed draagvlak en urgentie voor dierwaardigheid onder de bevolking van Nederland?

De huidige plannen voor dierwaardigheid hebben geen betrekking op vissen, terwijl het overgrote deel van Nederlanders vindt dat het welzijn van vissen even goed beschermd moet worden als dat van andere dieren in de veehouderij. Erkent u de

¹⁰ *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 1.*

¹¹ *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 1.*

¹² *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 6.*

¹³ Rapport Dierwaardig NU, 23 april 2026, te raadplegen op: [Dierwaardig Nu](#).

¹⁴ *Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 2.*

noodzaak om dierwaardigheid ook in de visserij en viskwekerij toe te passen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke plannen of ambities heeft u om ook in regels en beleid voor visserij en viskwekerij de principes van dierwaardigheid toe te passen?

Hoeveel insecten worden in Nederland jaarlijks geweekt?

Erkent u de noodzaak om dierwaardigheid ook in insectenweeksector toe te passen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke plannen of ambities heeft u om de principes van dierwaardigheid toe te passen in regels en beleid voor de insectenweeksector?

Bij welke Europese lidstaten heeft u uitvraag gedaan naar de beleidsontwikkelingen rondom dierwaardigheid?

Wat zijn uw verwachtingen rondom de herziening van de Europese dierenwelzijnsregelgeving rondom "productiedieren"? Verwacht u significante discrepanties? Of staan de neuzen dezelfde kant op?

De leden van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zien met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangen deze graag uiterlijk binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

G.J. Oplaat

Voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, VISSERIJ, VOEDSELZEKERHEID EN NATUUR

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 oktober 2026

Hierbij ontvangt u de beantwoording op de vragen die zijn gesteld over de Stand van zaken ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij en relatie tot Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof, ingediend door de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) op 16 september 2026.

Silvio P.A. Erkens

Staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

Vraag

Kunt u bevestigen dat maatregelen gericht op een dierwaardige veehouderij, zoals extensivering en meer leefruimte per dier, in bepaalde gevallen kunnen resulteren in hogere ammoniak- en broeikasgasemissies? Deze leden ontvangen hierop graag een toelichting.

Antwoord

Ja, dat kan ik bevestigen. Ik verwijs u naar de 'Impactanalyse maatregelen dierwaardige veehouderij op stalemissies' die in 2025 is uitgevoerd door onderzoekers van Wageningen Livestock Research (WLR).¹⁵ Deze impactanalyse ziet op de conceptversie van de AMvB dierwaardige veehouderij zoals die op dat moment voorlag. Deze impactanalyse was tevens onderdeel van de documenten die zijn gepubliceerd bij internetconsultatie van de concept-AMvB in de zomer van 2025 en te vinden op de website van WLR.¹⁶

Vraag

Op welke wetenschappelijke onderzoeken baseert u de aanname dat de voorgestelde dierwaardigheidsmaatregelen niet zullen leiden tot een toename van de totale emissies?

Antwoord

Voor nadere toelichting over de impact van dierwaardigheidsmaatregelen op emissies verwijs ik naar hoofdstuk 5, paragraaf 4 van de ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij (hierna: ontwerp-AMvB) over de gevolgen voor milieu, zoals die op 11 september jl. aan uw Kamer is aangeboden voor de voorhang.¹⁷ Dierwaardigheidsseisen kunnen in bepaalde gevallen leiden tot hogere emissies. De totale emissie in Nederland daalt door het maatregelenpakket om stikstof te reduceren.

Vraag

Bent u het met de leden van de BBB-fractie eens dat een groter staloppervlak en meer beweging van dieren kunnen leiden tot een groter mestoppervlak en daarmee tot hogere ammoniakemissies?

Antwoord

Een groter staloppervlak en meer beweging van dieren kunnen inderdaad leiden tot een groter met mest besmeurd oppervlak en daarmee tot hogere ammoniakemissies. Mest en urine op de vloer kunnen echter beperkt worden door deze bijvoorbeeld regelmatig schoon te schuiven met een mestschuif of mestrobot.

Vraag

Hoe voorkomt u dat veehouders worden geconfronteerd met tegenstrijdige regelgeving, waarbij dierwaardigheidsmaatregelen leiden tot hogere emissies en vervolgens aanvullende emissiereducerende investeringen noodzakelijk worden?

Antwoord

De ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij is onderdeel van de bredere transitie die plaatsvindt in de veehouderij. Er zijn ook andere uitdagingen op het boeren erf, zoals het terugdringen van emissies, bijdragen aan natuur, waterkwaliteit en biodiversiteit en het omgaan met klimaatverandering. Daarbij is het van belang om

¹⁵ <https://research.wur.nl/en/publications/impactanalyse-maatregelen-amvb-dierwaardige-veehouderij-op-stalem/>.

¹⁶ <https://www.internetconsultatie.nl/amvbdierwaardigeveehouderij/b1>.

¹⁷ Kamerstuk 28286, nr. 1481.

het risico op lock-in effecten te beperken en te voorkomen dat de negatieve effecten van maatregelen die worden getroffen in het kader van de ene opgave, worden afgewenteld op een andere opgave.

Daarom is hier in deze ontwerp-AMvB rekening mee gehouden door enerzijds zo goed mogelijk aan te sluiten op andere opgaven en door anderzijds ook niet het onmogelijke van veehouders te vragen en te zorgen voor een gefaseerde, integrale invoering. De ontwikkeling naar dierwaardige veehouderij is een proces richting 2040 en wordt in samenhang gezien met alle andere ontwikkelingen die relevant zijn voor/spelen op het boerenland. Die sturing op integraliteit en gefaseerde invoering garandeert dat deze AMvB bijdraagt aan het realiseren van zowel een dierwaardige als een toekomstbestendige veehouderij en tracht daarmee tegenstrijdige effecten in de praktijk te voorkomen. In het kader van de stikstofaanpak wordt gewerkt aan bedrijfsspecifieke emissienormen voor ammoniak en broeikasgassen. Bij het vaststellen van de normen wordt ook rekening gehouden met dierwaardigheid.

Vraag

U vermeldt dat de gevolgen voor emissies zijn gebaseerd op expert-schattingen.¹⁸ Waarom is er niet gekozen voor praktijkmetingen of modelberekeningen voordat de AMvB wordt ingevoerd?

Antwoord

Het klopt dat de impactanalyse zoals genoemd in het antwoord op vraag 1 voor een belangrijk deel is gebaseerd op expert-inschattingen. Zoals WLR ook aangeeft in de impactanalyse komt dat doordat er nog veel niet onderzocht is. Het gaat daarom om een eerste duiding.

Binnen de huidige veehouderij is al veel onderzoek gedaan naar emissies naar de lucht van ammoniak, fijnstof, geur en broeikasgassen. Daarbij wordt uitgegaan van landbouwkundige randvoorwaarden (de gemiddelde agrarische praktijk) zoals die nu toegepast worden bij emissiemetingen. Er zijn in beperkte mate ook studies gedaan naar het houden van dieren in nieuwe, meer dierwaardige concepten, en de effecten daarvan op emissies. In diverse studies zijn door experts inschattingen gedaan. Emissiemetingen zijn in dergelijke stallen nog niet of nauwelijks gedaan. Daarom is meer wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van dierwaardigheid op emissies op stal-, bedrijfs-, lokaal en nationaal niveau nodig.

Voorafgaand aan de inwerkingtreding van de nieuwe dierenwelzijnsregels moet gewaarborgd zijn dat de effecten van de regels op emissies tezamen met de al dan niet te nemen maatregelen om negatieve effecten te verminderen of weg te nemen, passen binnen de regels voor emissies van stoffen en gassen. De effecten op emissies worden gemonitord en zijn onderdeel van de evaluaties. In de ontwerp-AMvB is rekening gehouden met de onzekerheden die er op dit moment zijn omtrent de gevolgen van de regels voor emissies van ammoniak, fijnstof, geur en broeikasgassen. Daarvoor zijn voor een eerste duiding de expertinschattingen van WLR gebruikt. Bij het vaststellen van de beoogde inwerkingtredingsdatum is rekening gehouden met de impact op emissies.

Een belangrijk punt van aandacht hierbij is de prioriteit die gegeven moet worden aan onderzoek naar de impact van alle maatregelen tezamen op emissies in de stal. Voor individuele maatregelen is er veelal wel een beeld van de mogelijke impact, maar nog niet van het totaal. Aangezien de meeste maatregelen die stalaanpassingen vereisen voor nieuw- en verbouw in 2030 in werking zullen treden, om gelijk te lopen

¹⁸ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 5

met de investeringen die veehouders mogelijk moeten doen om aan de bedrijfsspecifieke emissienormen per 2035 te voldoen, moet deze kennis er in 2030 zijn. Het ministerie van LNV heeft middelen beschikbaar voor aanvullend onderzoek naar in ieder geval de gevolgen van de regels in de AMvB voor emissies. Waar mogelijk in de vorm van een kwantitatieve modelmatige analyse naar emissiebeperkende maatregelen in dierwaardige stalconcepten en deelontwerpen.

Vraag

Welke sectoren of diercategorieën laten volgens de milieu- en bedrijfseffectentoets een stijging van emissies zien als gevolg van de voorgestelde maatregelen?

Antwoord

Zoals aangegeven in het antwoord op de vorige vraag is meer onderzoek nodig om de totale impact op emissies van alle dierwaardigheidsmaatregelen gezamenlijk inzichtelijk te krijgen. Deze vraag kan op dit moment dan ook nog niet beantwoord worden.

Vraag

Bent u bereid de volledige milieu- en bedrijfseffectentoets, inclusief alle onderliggende emissieberekeningen, openbaar te maken voordat de Eerste Kamer over de AMvB oordeelt?

Antwoord

De milieu- en bedrijfseffectentoets zijn beschreven in de nota van toelichting van de ontwerp-AMvB, hoofdstuk 10 'Advies en consultatie'. De bevindingen kunnen hier teruggelezen worden. De milieu- en bedrijfseffectentoets hebben invulling gekregen aan de hand van de expert-inschattingen van WLR in de impactanalyse, zoals benoemd in het antwoord op de eerste vraag, en de agrarische praktijktoetsen.

Vraag

Hoe verhoudt een eventuele emissietoename door extensivering zich tot de nationale stikstof- en klimaatdoelen?

Antwoord

Zoals eerder vermeld is de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij onderdeel van de bredere transitie die plaatsvindt in de veehouderij, waaronder de reductie van emissies van stikstof en broeikasgassen. Voorkomen moet worden dat de negatieve effecten van maatregelen die worden getroffen in het kader van de ene opgave, worden afgewenteld op een andere opgave. Zo zijn er relaties tussen een verhoging van de stikstofemissies en het vergroten van het emitterend oppervlak bij een verlaging van het aantal dieren in stallen.

In de ontwerp-AMvB wordt daar rekening mee gehouden door enerzijds zo goed mogelijk aan te sluiten op andere opgaven en door anderzijds ook niet het onmogelijke van veehouders te vragen en te zorgen voor een gefaseerde, integrale invoering. De doorontwikkeling naar dierwaardige veehouderij is een proces richting 2040 en moet in samenhang worden gezien met alle andere ontwikkelingen die relevant zijn voor/spelen op het boerenland. Die integraliteit borgt dat deze ontwerp-AMvB bijdraagt aan het realiseren van zowel een dierwaardige als een toekomstbestendige veehouderij.

Vraag

Heeft u onderzocht of een extensieve bedrijfsvoering weliswaar kan leiden tot lagere emissies per hectare, maar tegelijkertijd tot hogere emissies per kilogram geproduceerd voedsel? Zo ja, wat zijn de uitkomsten?

Antwoord

Nee, daar is geen onderzoek naar gedaan.

Vraag

Bent u bereid de invoering van maatregelen op te schorten indien uit praktijkmetingen blijkt dat extensivering leidt tot hogere emissies dan nu wordt aangenomen?

Antwoord

Maatregelen treden in werking wanneer dit verantwoord kan. Daarom is voor de meest impactvolle maatregelen een evaluatie nodig voorafgaand aan de inwerkingtreding, omdat er op dit moment voor deze maatregelen nog onvoldoende informatie beschikbaar is of omdat er onzekerheden of onduidelijkheden zijn. Het doel van deze evaluatie is om te toetsen aan de hand van de randvoorwaarden verdienmodel, vergunningverlening én emissies of inwerkingtreding mogelijk is in het beoogde jaar.

Vraag

Kunt u toelichten hoe deze beoogde maatregelen zich verhouden tot Europese wet- en regelgeving?

Antwoord

Over de verhouding van de in de ontwerp-AMvB opgenomen maatregelen tot Europese wet- en regelgeving bevat de nota van toelichting bij de ontwerp-AMvB een uitgebreide toelichting. Daarom verwijs ik naar Hoofdstuk 3 Verhouding tot hoger recht van die nota van toelichting.

Vraag

Hoe borgt u dat deze beoogde maatregelen financieel haalbaar zijn?

Antwoord

Met de financiële haalbaarheid van maatregelen is rekening gehouden bij het opstellen van de ontwerp-AMvB. Zo kent de ontwerp-AMvB een gefaseerde inwerkingtreding tot 2040, wat betekent dat maatregelen afhankelijk van hun impact op onder andere het verdienmodel, later in werking treden. Daarnaast kennen verschillende maatregelen die naar verwachting een grote impact hebben op het verdienmodel een evaluatie voorafgaand aan inwerkingtreding. Hierbij wordt getoetst of het haalbaar is om een maatregelen in het voorziene jaar in werking te laten treden. Op deze manier is geborgd dat een veehouder niet aan het onmogelijke kan worden gehouden.

Gelijktijdig wordt er ook gewerkt aan het creëren van een verdienmodel voor veehouders door een betere afzet van dierwaardige producten, zodat het voor een veehouder ook financieel haalbaar wordt maatregelen te nemen. In het convenant 'Stappen naar een dierwaardige veehouderij' zijn daarom niet alleen afspraken gemaakt met de veehouderijsectoren en NGO's, maar ook met enkele markt- en ketenpartijen. In het convenant wordt gezamenlijk gewerkt aan het verbreden van afzetkanalen voor dierwaardige producten, met speciale aandacht voor de groeiende foodservicesector, zoals klassieke horeca, 'to go' of gemaksformules. In de uitwerking van het convenant zullen de inspanningen moeten leiden tot een samenhangend geheel van activiteiten gericht op het vergroten van de vraag naar dierwaardige producten, stimulering van de productie, ketenontwikkeling en een beter verdienmodel.

Vragen en opmerkingen Fractie Visseren-Hamakers, mede namens PRO en SP

Vraag

Zijn al deze beleidsdoelen voor u even belangrijk? Met andere woorden, zullen sommige beleidsdoelen niet worden afgezwakt om andere doelen te behalen?

Antwoord

Het kabinet streeft naar een integrale aanpak op het gebied van dierwaardigheid, stikstof, water, klimaat en gewasbeschermingsmiddelen. Al deze doelen zijn voor het kabinet van belang. Een integrale aanpak betekent dat er wordt gezocht naar synergie tussen de verschillende opgaven en dat er rekening wordt gehouden met het investeringsritme van ondernemers. In sommige gevallen kan dat betekenen dat de snelheid of het ambitieniveau van een specifieke opgave moet worden bijgesteld zodat het een andere opgave niet in de weg zit. Een voorbeeld hiervan is dat in de ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij de uitvoerbaarheid in de praktijk en de economische gevolgen voor veehouders en de mogelijkheid tot vergunningverlening belangrijke uitgangspunten zijn voor de invoering van bepaalde maatregelen. De ontwerp-AMvB heeft een inwerkingtredingsstrategie door voor de meest impactvolle maatregelen (zoals bijvoorbeeld de verhoging van de oppervlakenormen) voorafgaand aan de inwerkingtreding te evalueren of de maatregel redelijkerwijs in werking kan treden.

Vraag

Hoe coördineert u het beleid op al deze doelen?

Antwoord

Het coördineren van de integraliteit op de verschillende beleidsdoelen doe ik samen met de verschillende verantwoordelijke bewindspersonen binnen het kabinet. Een voorbeeld daarvan is de Ministeriële Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof waarin met urgentie een maatregelenpakket tot stand is gekomen om natuurherstel en vergunningverlening weer mogelijk te maken. In de uitwerking zal steeds naar de integraliteit van de verschillende beleidsopgaven worden gekeken zodat boeren weten waar ze aan toe zijn en verantwoorde investeringsbeslissingen kunnen nemen.

Vraag

Welke maatregelen ondersteunen al deze doelen? Deze leden ontvangen graag een overzicht van maatregelen.

Antwoord

Er is een heel scala aan maatregelen waarmee boeren aan de verschillende beleidsopgaven kunnen voldoen. Sommige maatregelen beïnvloeden een enkelvoudige opgave, andere maatregelen beperken meerdere emissies. Sommige maatregelen zijn brongericht en voorkomen dat emissies ontstaan, andere maatregelen zijn gericht op luchtbehandeling. Voor een overzicht van mogelijke emissiereducerende maatregelen verwijzen we naar bijlage 1 van het WUR-rapport Verkenning effecten landbouwinnovaties.¹⁹

Vraag

Welke rol ziet u voor de biologische, biologisch-dynamische, agro-ecologische en biocyclische veganlandbouw, en andere inherent meer duurzame en dierwaardige landbouw initiatieven in deze integrale opgave?

Antwoord

¹⁹ ros-et-al-2025-verkenning.pdf.

Ik heb veel waardering voor koplopers, zoals biologische landbouwers en andere extensieve boeren. Zij laten met hun bedrijfsvoering zien dat verschillende drukfactoren integraal kunnen worden aangepakt. Dat doen ze zonder, of in het geval van agro-ecologische boeren met een zeer beperkt gebruik van kunstmest en chemisch-synthetische gewasbeschermingsmiddelen. Ook kunnen dieren die worden gehouden in de biologische veehouderij vrijwel altijd naar buiten.

Daarnaast laten ze zien dat door te werken mét de natuur er ook een goede boterham verdiend kan worden. Deze bedrijven kunnen een voorbeeld zijn voor andere bedrijven. Zoals vermeld in de brief 'Weer ruimte voor boer, natuur en bouw'²⁰ ga ik boeren die willen omschakelen naar biologisch ondersteunen met regelingen, het stimuleren van de markt en het wegnemen van administratieve belemmeringen.

Vraag

Hoe gaat u de verschillende inherent meer duurzame en dierwaardige landbouw ondersteunen en stimuleren?

Antwoord

Zie mijn bovenstaande antwoord.

Vraag

Deze leden achten het taalgebruik in deze brief is niet dierwaardig. De term 'vleesvee', bijvoorbeeld, is problematisch, aangezien de term 'verstopt' om welke soorten dieren het gaat. Bovendien wordt het dier alleen vanuit haar functie voor de mens bekeken, namelijk "productie". Een dier is geen vleesvee, maar wordt als zodanig bestempeld. Bent u bereid uw taalgebruik dierwaardiger te maken?

Antwoord

Het stelsel van de Wet dieren kent regels die specifiek zijn gericht op het houden van dieren voor de productie van dierlijke producten, zoals bijvoorbeeld vlees. Het spreken over "vleesvee" maakt slechts duidelijk over welke van die regels het gaat.

Vraag

Uw brief is niet volledig helder over de beoogde reikwijdte van de AMvB dierwaardigheid. Kunt u aangeven welke stappen in welke ketens zullen worden geïntegreerd? Deze leden ontvangen graag een overzicht per diersoort en soort 'productie'. Geldt de AMvB bijvoorbeeld voor alle stappen in de eiersector (onder andere de opfok- en legbedrijven, de broederijen, eendagskuikens en leghennenbedrijven)? Zo ja, gelden in elke stap in de keten dezelfde normen voor dierwaardigheid? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

De ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij stelt regels voor de veehouderij. In de ontwerp-AMvB is beschreven voor welke productiedieren regels worden gesteld, en voor welke nog niet en waarom niet. Dit is terug te vinden in de nota van toelichting, hoofdstuk 2.1 onder 'reikwijdte'.

Vraag

Kunt u omschrijven hoe een dierwaardige varkens-, kippen-, geiten- en koeienstal eruit ziet? Hoeveel dieren op hoeveel ruimte? Hoe lang kunnen de dieren per dag naar buiten? Wat wordt niet meer gedaan (bijvoorbeeld dieren in kooien), et cetera. Deze leden ontvangen graag een omschrijving van wat per definitie wel en wat per definitie niet binnen een dierwaardige veehouderij past.

²⁰ Kamerstuk 36 800 XIV, nr. 8.

Antwoord

Komende jaren vindt een gefaseerde invoering van maatregelen, veelal doelvoorschriften, plaats richting een dierwaardige veehouderij in 2040. Dit betekent enerzijds dat het aan de veehouder is om invulling te geven aan de maatregelen op een wijze die werkt voor zijn of haar bedrijf. Anderzijds geldt dat voor een aantal maatregelen nog aanvullend onderzoek nodig is op welke wijze maatregelen precies invulling krijgen in de praktijk. Hier wordt komende jaren onderzoek naar gedaan, waardoor een beter beeld ontstaat hoe een stal er precies uit komt te doen. Voorbeelden zijn een verbod op het houden van kippen in kooien, meer ruimte voor dieren en een stalinrichting waar dieren hun gedragsbehoeften kunnen uitvoeren. Voor de precieze maatregelen waaraan veehouders van varkens, kippen en runderen in 2040 moeten voldoen verwijs ik naar de ontwerp-AMvB. Geiten zijn op dit moment geen onderdeel van de ontwerp-AMvB.

Vraag

Heeft u een voorbeeld voor iedere sector van een bedrijf (of meerdere bedrijven) dat al dierwaardig is?

Antwoord

Er is niet één bedrijfstype dat wel of niet dierwaardig is. Hier zijn variaties in mogelijk en gewenst. Mede daarom zijn in de ontwerp-AMvB doelvoorschriften het uitgangspunt. Dat maakt de vraag niet eenduidig te beantwoorden.

Vraag

De wetenschappelijke toets constateert dat de veehouderij met de AMvB zoals getoetst niet volledig dierwaardig zal zijn in 2040.²¹ Kunt u in een overzicht puntsgewijs ingaan op de aspecten waarop de wetenschapstoets concludeert dat de veehouderij niet volledig dierwaardig zal zijn? Graag in het overzicht opnemen of, en zo ja, hoe, de opmerkingen uit de toets worden meegenomen in de AMvB en waarom wel of niet.

Antwoord

Bedrijfs- en macro-economische-, arbeid technische- en milieukundige overwegingen zijn geen onderdeel van de wetenschappelijke toets. Bij de afweging welke maatregelen genomen worden en wanneer deze in werking treden is, naast de impact voor het dierenwelzijn, ook rekening gehouden met onder diergezondheid, de aanwezigheid van voldoende praktijkkennis, wat de economische impact is van een maatregel, wat de verwachte impact op emissies is en of er een vergunning nodig is om een maatregel in te voeren. Dit heeft voor verschillende maatregelen het gevolg dat deze niet zo ver gaand zijn als op basis van de wetenschap wenselijk zou zijn.

Waar mogelijk zijn naar aanleiding van de wetenschappelijke toets aanpassing aangebracht in de ontwerp-AMvB. Zo waren sommige maatregelen onvoldoende concreet en ging er vanwege een evaluatiebepaling aan alle maatregelen teveel onzekerheid uit of maatregelen wel in werking zouden treden. Hier is een slag gemaakt door maatregelen te verduidelijken en/of beter te onderbouwen, en is opgenomen dat maatregelen voor 2028 en 2030 zonder evaluatie vooraf in deze jaren in werking treden. In hoofdstuk 10, 'Advies en consultatie' in de nota van toelichting bij de ontwerp-AMvB wordt uitgebreid ingegaan op de bevindingen uit de wetenschappelijke toets en op welke wijze de bevindingen wel of niet hebben geleid tot een aanpassing van de AMvB. Ik verwijs u graag naar dit hoofdstuk voor het gevraagde overzicht en inzicht.

Vraag

²¹ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 4.

Voor een dierwaardige veehouderij is het nodig dat het systeem wordt aangepast aan het welzijn van het dier. Bent u het daarmee eens? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Het klopt dat het voor een dierwaardige veehouderij nodig is dat er aanpassingen worden gedaan in de wijze van houden van dieren. Daar is de ontwerp-AMvB op gericht.

Vraag

Interpreteren deze leden uw brief goed, dat als het aan u ligt, de veehouderij alleen dierwaardig wordt als het financieel haalbaar is?

Antwoord

Onder een dierwaardige veehouderij wordt een veehouderij begrepen waarin dieren worden gehouden met als doel de productie van dierlijke producten. Het betreft een veehouderij die toekomstbestendig is en bestaansrecht heeft. Deze dierwaardige veehouderij gaat uit van de zes leidende principes voor dierwaardige veehouderij zoals die in 2021 door de Raad voor dieraangelegenheden (RDA)²² zijn geformuleerd. Deze principes zijn gebaseerd op het wetenschappelijke model van Mellor.²³ Die principes komen terug in artikel 2.3a van de Wet dieren. Een veehouderij die niet financieel haalbaar is, heeft geen bestaansrecht en is evenmin toekomstbestendig. Het een kan niet zonder het ander bestaan.

Vraag

Hoe kan aan de eis 'erkenning van de intrinsieke waarde van het dier' worden voldaan als de uitwerking van een dierwaardige veehouderij in de context wordt geplaatst van financiële haalbaarheid?²⁴ De intrinsieke waarde kan niet een klein beetje worden erkend. Hoe ziet u dit? Wordt in de voorgestelde dierwaardige veehouderij de intrinsieke waarde erkend of niet? En wat betekent dit in de praktijk?

Antwoord

De intrinsieke waarde van het dier wordt bij Wet (artikel 1.3 van de Wet dieren) erkend. De nota van toelichting bij de ontwerp-AMvB gaat in op de intrinsieke waarde van het dier in relatie tot de AMvB. Daarom verwijs ik voor meer toelichting naar paragraaf 3 Intrinsieke waarde van het dier van die nota van toelichting.

Vraag

Bent u op de hoogte van de uitspraak die de minister-president heeft gedaan in het debat met de Eerste Kamer naar aanleiding van de regeringsverklaring op 7 april jl., dat 2040 een harde doelstelling is voor een 100% dierwaardige veehouderij?²⁵ Hoe verhoudt deze uitspraak van de minister-president zich tot uw uitspraken in de brief dat veehouderij alleen dierwaardig wordt als die voor de veehouder (financieel) haalbaar is?

Antwoord

Ja, ik ben bekend met deze uitspraak van de minister-president. Deze opmerking ziet evenals mijn ambitie op een toekomstbestendige, dierwaardige veehouderij. In het Coalitieakkoord staat hierover dat de AMvB de gefaseerde normstelling voor dierwaardigheid zal bevatten, gebaseerd op de afspraken uit het Convenant Dierwaardige Veehouderij. Binnen deze opdracht geeft de ontwerp-AMvB hieraan nadere,

²² <https://www.rda.nl/publicaties/zienswijzen/2021/11/18/zienswijze-dierwaardige-veehouderij>.

²³ Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the "Five Freedoms" towards "A Life Worth Living", David J. Mellor, 2006. <https://doi.org/10.3390/ani6030021>.

²⁴ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 3.

²⁵ Handelingen I 2025/26, nr. 24, item 8, p. 54.

concrete invulling zodat in de praktijk op een (financieel) haalbare wijze toegewerkt kan worden naar een veehouderij die dierwaardig is.

Vraag

Wat is het doel van deze regering? Dat de veehouderij in 2040 volledig dierwaardig is, of niet?

Antwoord

Het doel van deze regering is het bewerkstelligen van een dierwaardige veehouderij in 2040. Tegelijkertijd dient dit ook realistisch en (financieel) haalbaar te zijn, zoals ook artikel 2.3a, vierde lid, van de Wet dieren de ruimte biedt om een langere termijn dan 2040 te stellen gericht op het kunnen terugverdienen van investeringen die noodzakelijk zijn om aan die regels te voldoen.

Vraag

Wat zijn uw plannen om ingrepen zo snel mogelijk uit te faseren? Welke termijnen hanteert u hiervoor?

Antwoord

Het is mijn inzet de nog resterende routinematige ingrepen zo snel mogelijk uit te faseren. De termijn daarvoor verschilt per ingreep. Dit staat beschreven per ingreep in de nota van toelichting bij de ontwerp-AMvB.

Vraag

Wanneer zal het verbod op het routinematig couperen van varkensstaartjes worden gehandhaafd?

Antwoord

Toezicht op het (routinematig) couperen vindt al plaats, maar handhaving is complex omdat het couperen van varkensstaarten onder voorwaarden nog is toegestaan. De handhaafbaarheid van deze voorwaarden is op dit moment beperkt, waardoor het moeilijk is vast te stellen of een veehouder terecht gebruik maakt van de uitzondering op het coupeerverbod. In de praktijk resulteert dit erin dat op veel bedrijven de biggen nog stelselmatig gecoupeerd worden en er in feite dus nog steeds sprake is van (routinematig) couperen. In de ontwerp-AMvB zijn diverse aanpassingen opgenomen die per 2028 de voorwaarden met betrekking tot het couperen aanscherpen.

Op basis van de huidige inzichten is in de ontwerp-AMvB voorzien dat per 2030 het geheel verboden wordt om te couperen. Voorafgaand daaraan zal in 2028 worden geëvalueerd in hoeverre voldoende voortgang is geboekt bij het (verder) terugdringen van de oorzaken van staartbijten en bij de ontwikkeling van een verdienmodel dat het mogelijk maakt om per 2030 te stoppen met couperen. Zodra de uitzonderingen op het verbod op couperen worden ingetrokken, kan handhaving rechtstreeks op het verbod zelf worden ingericht.

Vraag

U geeft het volgende aan: "Tussen de verschillende randvoorwaarden is een afweging gemaakt. Dit heeft bij bepaalde maatregelen tot gevolg gehad dat de norm minder ambitieus is dan voor het dier wenselijk zou zijn enkel op basis van wetenschap, dat een gedragsbehoefte (nog) niet opgenomen, dat de inwerkingtredingsdatum op een later moment in de tijd is gezet of dat deze nog niet is opgenomen."²⁶ Hoe wordt deze afweging precies gemaakt?

²⁶ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 4

Antwoord

Bij de afweging welke maatregelen genomen worden en wanneer deze in werking treden is, naast de impact voor het dierenwelzijn, onder andere rekening gehouden met diergezondheid, de aanwezigheid van voldoende wetenschappelijke en praktijkkennis, wat de economische impact is van een maatregel, wat de verwachte impact op emissies is en of er een vergunning nodig is om een maatregel in te voeren. Deze afwegingen zijn voor iedere maatregel toegelicht in de nota van toelichting bij de ontwerp-AMvB.

Vraag

Bent u het met deze leden eens dat de vraag of een dierwaardige veehouderij voor boeren financieel haalbaar is, voor een groot gedeelte afhankelijk is van overheden, aangezien de landbouw een van de meest gesubsidieerde sectoren is?

Zo nee, welke factoren acht u van belang voor de financiële haalbaarheid van een dierwaardige veehouderij voor boeren, en hoe gaat u die factoren aanpakken?

Zo ja, welke initiatieven en welk beleid heeft u in voorbereiding om een dierwaardige veehouderij, die gebaseerd is op de laatste wetenschappelijke inzichten over het welzijn van dieren, mogelijk te maken?

Antwoord

Ik deel dat veehouders deze stap niet alleen kunnen zetten. Een dierwaardige veehouderij vraagt om inzet van de hele keten: van overheid en financiers tot leveranciers, verwerkers, retail en consumenten. Alleen wanneer investeringen kunnen worden terugverdiend en de markt deze inspanningen waardeert, ontstaat een duurzaam verdienmodel voor de veehouder. Ik zie deze ontwerp-AMvB dan ook in samenhang met de afspraak met convenantpartijen. Het realiseren van deze ambitie is een gezamenlijke inspanning, waarbij iedere partij vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid bijdraagt aan een dierwaardige veehouderij. De convenantpartijen realiseren zich dat zeer goed en geven daar zowel individueel als gezamenlijk invulling aan. De sectorpartijen en Dierenbescherming doen dat via het nader uitwerken van de door hen gezamenlijk opgestelde plannen van aanpak en de markt- en ketenpartijen vanuit hun overkoepelende markt- en ketenaanpak.

De ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij is onderdeel van de bredere transitie die plaatsvindt in de veehouderij. Zoals in de brief 'Weer ruimte voor boer, natuur en bouw'²⁷ van 26 juni jl. is aangegeven zullen de verschillende opgaven in synergie worden uitgewerkt. Voor de inzet op landbouw, natuur en stikstof is €20 miljard gereserveerd. Dit maatregelpakket wordt nog nader uitgewerkt.

Vraag

Hoe gaat u de gelden uit het nieuwe MFK inzetten voor dierwaardige veehouderij en haar andere ambities voor een duurzame landbouw en een gezonde natuur?

Antwoord

De onderhandelingen over het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2028–2034 en de onderliggende verordeningen, waaronder die voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de Nationale en Regionale Partnerschapsplannen (NRPP), zijn nog gaande. Parallel aan de Europese onderhandelingen wordt gewerkt aan de nationale voorbereiding en de invulling van het GLB binnen het Nederlandse NRPP. Hierbij voorzie ik inzet op verschillende onderwerpen zoals ecosysteemdiensten, economische weerbaarheid, jonge boeren, dierenwelzijn en diergezondheid. Over de verdere uitwerking en de keuzes die daarbij worden gemaakt, zal de Tweede Kamer te zijner tijd worden geïnformeerd.

²⁷ Kamerstuk 36800 XIV-87.

Vraag

Wat is uw lange termijnvisie voor de Nederlandse landbouw, inclusief de veehouderij? U lijkt te kiezen voor het in stand houden van een grootschalige, op export gerichte intensieve veehouderij. Klopt deze aanname? Is dit uw visie voor de Nederlandse veehouderij? Zo ja, hoe denkt u dat het in stand houden van een grootschalige op export gerichte intensieve veehouderij past binnen alle doelen in het landelijke gebied (stikstof, water, bodem, klimaat, natuur, dierwaardigheid)?

Antwoord

Nederland beschikt over een sterke, innovatieve land- en tuinbouwsector en visserij, een toonaangevende voedingsmiddelenindustrie, en een belangrijke positie in het Europese logistieke handelsnetwerk. Het kabinet zet zich in om deze positie te behouden.

Tegelijkertijd vragen veranderende omstandigheden, zoals geopolitieke spanningen, klimaatverandering, dierenwelzijn en biodiversiteitsdoelen, om een toekomstbestendig en weerbaar voedselsysteem. Het realiseren hiervan vereist continue aanpassing en doorontwikkeling van de bedrijfsvoering op landbouwbedrijven die dierenwelzijn verder verbetert en de emissies naar het milieu vergaand vermindert door innovatie en adaptatie. Het kabinet ontwikkelt een aantal normerende maatregelen die de veehouderij meer in balans zal brengen met de leefomgeving en die de ontwikkelrichting van individuele veehouders in de aankomende jaren mede zal bepalen. Binnen deze kaders is ruimte voor een diversiteit aan bedrijfsvormen en is het aan de ondernemer om de bedrijfsvoering vorm te geven. In kwetsbare natuur- en watergebieden zullen agrarische bedrijven moeten extensiveren of omschakelen naar andere productievormen en teeltsystemen.

Vraag

Wordt bij besteding van de 20 miljard euro voor stikstof eisen gesteld ten aanzien van dierwaardigheid? U heeft het over een integrale aanpak maar betekent dit dat dierwaardigheid als harde randvoorwaarde wordt gehanteerd?²⁸

Antwoord

Zoals in de brief 'Weer ruimte voor boer, natuur en bouw' van 26 juni jl.²⁹ is aangegeven zullen de verschillende opgaven in synergie worden uitgewerkt. Het maatregelpakket van de €20 miljard wordt nog nader uitgewerkt, op welke manier de opgaven gecombineerd gaan worden in de verdere aanpak, specifiek de (financiële) ondersteuning die de overheid daarbij kan bieden, is daarmee nu nog niet beschikbaar.

Vraag

U geeft aan dat de integraliteit van stikstof- en dierwaardigheidsmaatregelen ervoor zorgt dat het risico op lock-in effecten wordt verkleind.³⁰ In wat voor lock-ins ziet u een potentieel gevaar?

Antwoord

Van een lock-in effect kan sprake zijn indien bijvoorbeeld komende jaren geïnvesteerd wordt in bepaalde technieken die wel de emissies terugdringen, maar een negatieve impact hebben op dierenwelzijn, of vice versa.

Vraag

²⁸ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 1.

²⁹ Kamerstuk 36800 XIV-87.

³⁰ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 1.

Wat betekenen het doel en de normen voor dierwaardigheid volgens u voor het aantal dieren dat wordt gehouden in Nederland?

Antwoord

Het doel van de AMvB is niet om het aantal gehouden dieren in de veehouderij te verminderen, maar om een dierwaardige veehouderij te realiseren in 2040. Wel kan het zijn dat de ontwikkelingen die komende jaren op het boeren erf landen, invloed hebben op het aantal dieren in Nederland. Zo zijn in de ontwerp-AMvB maatregelen opgenomen voor het verlagen van de bezettingsgraad voor dieren. Hier kan op twee manieren invulling aan gegeven worden: door minder dieren te houden of door een grotere stal te bouwen als die mogelijkheid (zoals vergunningverlening) en wens er is.

Vraag

U zegt kennis te hebben genomen van het rapport Dierwaardigheid NU.³¹ Wat is uw reactie op dit rapport? Hoe kijkt u naar deze aanbeveling? Welke stappen worden hierop ondernomen?

Antwoord

In mijn brief van 26 juni jl.³² heb ik een reactie gegeven op dit rapport. Dit rapport bevat een overzicht van de reeds bekende gedragsbehoeften van de verschillende diersoorten. Gedragsbehoeftes zijn het uitgangspunt van de regels in de AMvB en worden om die reden ook in de AMvB en toelichting uitgebreid beschreven. Het rapport zie ik dan ook als een extra beschrijving van de gedragsbehoeften. Het rapport Dierwaardig NU bevat echter geen aanbevelingen. De aanbeveling om de nodige randvoorwaarden in te richten om daarmee de vraag naar dierwaardige producten te bevorderen, onderschrijf ik overigens van harte. Samen met de markt- en ketenpartijen uit het convenant 'stappen naar een dierwaardige veehouderij' en het marktprogramma 'verduurzaming dierlijke producten' zet ik mij daarvoor in.

Vraag

90% van reacties op internetconsultaties kwam van burgers, al dan niet aan de hand van voorbeeldreacties.³³ Hoe beoordeelt u dit? Herkent u daarin breed draagvlak en urgentie voor dierwaardigheid onder de bevolking van Nederland?

Antwoord

Dat een grote groep burgers ervoor heeft gekozen om door middel van een reactie op de internetconsultatie hun zorgen te uiten over het welzijn van dieren in de veehouderij laat zien dat er binnen de maatschappij wensen zijn om op een bepaalde manier dieren in de veehouderij te houden en hier draagvlak voor bestaat.

Vraag

De huidige plannen voor dierwaardigheid hebben geen betrekking op vissen, terwijl het overgrote deel van Nederlanders vindt dat het welzijn van vissen even goed beschermd moet worden als dat van andere dieren in de veehouderij. Erkent u de noodzaak om dierwaardigheid ook in de visserij en viskwekerij toe te passen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke plannen of ambities heeft u om ook in regels en beleid voor visserij en viskwekerij de principes van dierwaardigheid toe te passen?

Antwoord

Ik vind het van belang dat visserij en aquacultuur op een duurzame manier plaatsvindt. Ook dierenwelzijn is hier een onderdeel van. Op dit moment is er

³¹ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 1.

³² Kamerstuk 28286, nr. 1478.

³³ Kamerstukken I 2025/26, 28 286/ 35 334, AG, p. 2

regelgeving in voorbereiding voor het verbod op levend koken van krabben en kreeften.

Verder is het belangrijk dat methoden voor een beter vissenwelzijn soort specifiek zijn en alleen al voor vissen gaat het om een grote verscheidenheid aan soorten. Daarbij moeten deze methoden goed onderbouwd en veilig toepasbaar zijn. Onderzoek loopt naar het bedwelmen aan boord van vissersschepen voor tarbot en schol.

Wanneer nieuwe methoden ter verbetering van vissenwelzijn beschikbaar zijn is het mijn ambitie om deze in Europees verband op te pakken om een gelijk speelveld tussen lidstaten te behouden.

Vraag

Hoeveel insecten worden in Nederland jaarlijks geweekt? Erkent u de noodzaak om dierwaardigheid ook in insectenweeksector toe te passen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke plannen of ambities heeft u om de principes van dierwaardigheid toe te passen in regels en beleid voor de insectenweeksector?

Antwoord

Nee, ik voel de noodzaak voor beleid voor de insectenweeksector niet. Zo zijn er geen centrale data beschikbaar over de hoeveelheid insecten die in Nederland wordt gekweekt, en zijn er nog veel wetenschappelijke onzekerheden en onbekendheden met betrekking tot insectenwelzijn.

Vraag

Bij welke Europese lidstaten heeft u uitvraag gedaan naar de beleidsontwikkelingen rondom dierwaardigheid?

Antwoord

De uitvraag is uitgezet in Duitsland, België, Denemarken en Spanje.

Vraag

Wat zijn uw verwachtingen rondom de herziening van de Europese dierenwelzijnsregelgeving rondom "productiedieren"? Verwacht u significante discrepanties? Of staan de neuzen dezelfde kant op?

Antwoord

De Europese Commissie heeft het voornemen aangekondigd te komen met een gerichte herziening van de EU-dierenwelzijnsregelgeving voor leghennen en vleeskuikens, alsook voor varkens. Voor kippen en kuikens is de verwachting dat de nadruk in de voorstellen zal komen te liggen op de uitfasering van kooihuisvestingen, de monitoring van dierenwelzijnsindicatoren, het uitfaseren van het doden van ééndagshaantjes en op gelijkwaardige vereisten aan de import uit derde landen. Ook voor varkens wordt verwacht dat de Commissie in zal zetten op monitoring van dierenwelzijnsindicatoren, gelijkwaardige vereisten aan import uit derde landen en de uitfasering van het huisvesten van dieren in kooien, namelijk van zeugen. Alleen bij het insemineren en het werpen zou huisvesting in een kooi nog kort worden toegestaan.

De verwachting is voorts dat de diverse EU-lidstaten hier op onderdelen verschillend in zullen zitten. Zo zullen verscheidene lidstaten vrijwel zeker voorstander zijn van de uitfasering van kooihuisvestingen voor kippen, vooral wanneer ze zelf reeds kooihuisvestingen hebben verboden of aan het uitfaseren zijn, zoals Duitsland (waar deze al uitgefaseerd zijn) en België (uitgefaseerd tegen 2036). Verschillende andere lidstaten zullen naar verwachting meer moeite hebben met de uitfasering van kooihuisvestingen voor kippen. Ook voor wat betreft varkens zal een aantal lidstaten

vrijwel zeker voorstander zijn van de uitfasering van kooihuisvestingen, bij zeugen. Zo wordt in Duitsland verplicht overgegaan naar vrijloopkraamhokken voor zeugen in uiterlijk 2036. Een substantieel aantal andere lidstaten zal naar verwachting meer moeite hebben met de uitfasering van kooihuisvestingen voor zeugen.